

TÓTH KÁROLY

Bevezető

Jelen kötet a Szlovákiai Magyarok Kerekasztala címmel 2009. január 29-én Somorján-Csölösztőn a Kormorán Szállodában megrendezett tanácskozás előadásait tartalmazza. A konferencia a korábbi hasonló rendezvényekhez képest első ízben intézményi alapon szerveződött. A résztvevők köre az országos hatáskörű szlovákiai magyar szervezetek, az intézményrendszert támogató vállalatok, vállalkozások képviselőiből és jeles szlovákiai magyar személyiségekből tevődött össze. A tanácskozás célja az volt, hogy szembenézzünk az egyre riasztóbb asszimilációs folyamatokkal, a szlovákiai magyarok létszámának drasztikus csökkenésével, és intézményi szinten tegyünk valamit azért, hogy ezek megállíthatók, de legalábbis mérsékelhetők legyenek. A helyzet súlyosságát a demográfiai és szociológiai előrejelzések nagyon plasztikusan bizonyítják. A konferencián szinte minden intézmény, vállalkozó és magánszemély megjelent, s ez azt jelezte, hogy mindenki fontosnak tartotta a felvetett problémák megbeszélését.

Úgy tűnik, a nemzeti identitás és értékrend hagyományos normái az elmúlt két évtizedben gyökeresen megváltoztak, vagy legalábbis változóban vannak. A bezárkózó, önvédelemre berendezkedő szlovákiai magyar közösség a kilencvenes évek elején a rendszerváltás jegyében még mozgósítható volt, de a 2001. évi népszámlálási adatok már másról árulkodtak. 46 768 magyarral lett kevesebb Szlovákiában az 1991-es népszámlálási adatokhoz képest. Riasztó adat ez: a magyarok részaránya (nem számítva az 1950-es népszámlálást) Szlovákiában első ízben 10 százalék alá csökkent.

A közben felnőtt két új generációnak már nincsenek élményei a rendszerváltás előtti időszakból. Nyitottabb, más értékrendet, életstratégiát követő fiatal nemzedékek ezek, akik számára a nemzeti identitás, ezen belül is a kisebbségi lét kihívásai egészen mást jelentenek, mint jelentettek a

korábbi generációk számára. A fiatalok (és nem csak a fiatalok) jelentős része külföldön vállal munkát, nyelveket sajátít el, egészen más kulturális közegekben éli le legszebb éveit. Hogyan hat mindez az identitástudatra, a családi, lakóhelyi, baráti, közösségi kötődéseire? És aki itthon marad, milyen kihívásokkal találja magát szemben? Miért íratják sokan, nagyon sokan a gyermeküket szlovák iskolába, még a homogén házasságban élő magyar szülők is? Mit jelent ma magyarnak lenni Szlovákiában? És meddig lehet magyarnak lenni ma Szlovákiában? Szükségszerű-e, hogy a szlovák nyelv elsajátítása nyelvváltást is jelent egyben, és a nyelvváltás szükségszerűen kultúra- és nemzetváltással is jár együtt? Mindezen kérdések csak töredékei annak, amelyekre a Kerekasztal választ keresett.

Az elmúlt húsz évben több kísérlet is történt a közéletet befolyásoló (elsősorban) értelmiségi összefogásra. Mindre jellemző volt, hogy megpróbált egyfajta közvetítő szerepet felvállalni az aktív értelmiség és a közéleti-politikai szereplők között. Elmondható, hogy a maguk idejében, az adott körülmények között többé-kevésbé sikeresek voltak ezek a kezdeményezések.

Gondoljunk csak a lévai értelmiségi találkozókra, amelyek fontos szerepet játszottak az akkori három magyar párt közeledésében, s nem kis mértékben ezeknek a találkozóknak volt köszönhető a Magyar Koalíció létrejötte 1994-ben! Ez a találkozóorozat később intézményesült Szlovákiai Magyar Értelmiségi Fórum néven, és a kilencvenes évek második felében több fontos országos és kisebbségi közéleti kérdésben felemelte a hangját, megmutatva azt a szellemi potenciált, amely folyamatosan jelen volt a közéletben, de amelyről a politika egyre inkább megfeledkezett. Az Értelmiségi Fórumok hagyományát a 2000-es évek első felében a Fórum Kisebbségkutató Intézet, a Szlovákiai Magyar Értelmiségi Fórum és a Professzorok Klubja közösen újította fel tucatnyi szakmai és szakpolitikai konferencia megrendezésével.

Ugyanígy meg kell említeni a Fórum Alapítvány által 1993-ban kezdeményezett szlovák–magyar párbeszédet szorgalmazó programot, amelynek keretében a dél-szlovákiai régiókban egymás mellé ültette a legfontosabb szlovák és magyar politikai személyiségeket, hogy nyíltan, nagy közönség előtt beszéljenek a szlovákok és magyarok viszonyáról Szlovákiában. Ezeknek a diskurzusoknak is volt köszönhető, hogy ebben az időszakban a magyar és szlovák politikusok több megértéssel viszonyultak egymáshoz, és 1998 előtt már előítéletek nélkül tudtak közös kormányt alakítani.

Fontos szerepe volt a közéleti diskurzusban a Márai Sándor Alapítvány által rendezett konferenciáknak, melyek a szlovák–magyar közeledésen túl nemzetközi szintre is emelték a kisebbségek helyzetének kérdéskörét, megmutatva, hogy megfelelő megközelítéssel, a közös érdekek keresésé-

vel és felmutatásával normális módon lehet kezelni ezeket a kérdéseket. A Márai Alapítvány szerepet vállalt abban is, hogy közvetítsen a szlovákiai magyar értelmiség és a szlovákiai magyar politikai elit között, és több rendezvényével a magyarországi és a szlovákiai politikusokat is párbeszédre hívta a sajtó nyilvánossága előtt Pozsonyban.

A szlovákiai magyar együttműködés első kísérletére 2000-ben került sor a Millenniumi Fórum megrendezésével Rimaszombatban. Kezdeményezője a Simonyi Alapítvány volt. A Fórum megalapította a Szlovákiai Magyar Művelődési Tanácsot, amely azonban sohasem működött. Ennek oka legfőképpen abban keresendő, hogy az akkori szlovákiai magyar politikai elit (amely éppen kormányra került) nem kívánt olyan intézményes keretet elfogadni partneréül, amely beleszólási jogokat kért magának a kultúrát és közművelődést érintő kérdésekben.

Mindezek mellett természetesen sok konferencia, szakmai értekezlet megrendezésére került sor különböző szakmai szervezetek részéről (SZMPSZ, Csemadok, Katedra Alapítvány, Gramma Nyelvi Iroda stb.), amelyek – kimondva vagy kimondatlanul – szintén a szakmai érdekvégyenyésztés, de legalábbis az érdekartikuláció terei voltak.

A Szlovákiai Magyarok Kerekasztala informális intézmény létrehozását a Dél-szlovákiai Civil Információs Hálózat kezdeményezte a Civil Fórum 2008 címmel megrendezett konferenciáján 2008 novemberében Somorján. Célul tűzte ki egy olyan reprezentatív, elsősorban az intézmények részvételével megvalósuló egyeztető fórum létrehozását, amely megvitatja a szlovákiai magyarsággal kapcsolatos legfontosabb kérdéseket, az elfogadott konszenzusos döntéseit a résztvevő intézmények a maguk munkájukban érvényesítik, illetve állást foglal a szlovákiai magyarokat érintő közéleti kérdésekben, és a hivatalos szervekkel szemben érvényesíti a szlovákiai magyar intézmények, szervezetek közös akaratát.

Az elképzelés szerint, a Kerekasztal évente legalább egyszer ülésezik az előre kialakított programpontok alapján. A Kerekasztal technikai megszervezését és lebonyolítását más szervezetekkel együttműködve a Fórum Intézet vállalta, a tartalmi kérdéseket az Előkészítő Bizottság dolgozta ki és felügyelte.

Első ízben sikerült mintegy ötven országos hatáskörrel bíró, reprezentatív, az elmúlt időszakban már sokat bizonyított szlovákiai magyar szervezet és intézmény képviselőjét egy asztalhoz ültetni. Fontos volt, hogy a szervezeteken túl jelen voltak a megbeszélésen azok a vállalkozók, akik az elmúlt években jelentős anyagi eszközökkel támogatták a szlovákiai magyar kultúrát és intézményrendszert, illetve olyan magánszemélyek, akik a korábbi évtizedekben mind szakmai, mind pedig egyéb területeken kitüntetett szerepet vállaltak a szlovákiai magyarok közéletében (Kossuth-díjas írók, professzorok, EU parlamenti képviselők).

Az egynapos találkozó nem tudott minden kérdést megválaszolni, de elindított egy folyamatot, amely remélhetőleg az elkövetkező időszakban hatékonyan tudja befolyásolni közösségünk jövőjét.

Domsitz Károly Somorja város polgármestere, Tóth Károly és Petőcz Kálmán